

ment de la Bíblia, però l'essència d'aqueixa mena de llenguatge és una emfàtica i exagerada ponderació; i, sobretot parlant-ne entre ells, i de cara a gent poc coneixedora, imitaven els predicadors, en la pretensió de fundar-se en textos com el llibre sagrat (d'ací entre altres coses el sufix hellenitzant de l'arte *bribiàtica* com l'anomena també el *G. de Alfarache* II, 179.14).

Doncs, com a nom de les Santes Escripures en cast. antic d'una banda trobem *blibia* (*Crón. Gral.* d'Ocampo; Alvar Gómez de Castro, Toledo 1580, *BRAE* xv, 549); però després, amb un tret fonètic lleonès, i vulgar a Castella, *bribia* (en molts textos dels Ss. XIV-XV aplegats en Cuervo, *Obr. Inéd.*, 241, i *DCEC* I, 518a 40ss., b39ss.), i aquesta és encara la forma usada, parlant del Llibre Sagrat, pels jueus del Marroc. I aqueixa desllorigada i fantàstica canalització del sentit es comprova en escalons successius, per frases famoses: els captaires *picaros*, escrivia Quevedo, «remataban con la plegaria, que es las mil y quinientas de la *bribia*; echar la *bribia*, explicava Covarrubias, es «hazer arenga de pobre, representando su necesidad y miseria».

De *bribia* van venir el verb *bribar* 'dedicar-se a la mendicitat', i el substantiu *bribión*, que de primer no és més que 'captaire, mendicant'.³ Des del castellà el mot s'escampà a les principals llengües de l'Europa occidental, entre les quals la nostra (*briba*). Sens dubte després pren una prodigiosa ampliació semàntica; però el fr. *bribe* al principi no fou més que el menjar del captaire: Cotgrave (1611) definia «*bribe*: morceau de pain donné à un mendiant», Sainéan *assembler ses bribes* «manger de compagnie les gueux» (*Sources Indig.* I, 340, 343); «naturellement chacun poursuit / ce qui luy touche mieulx au cuer: / coquin en *bribes* se deduit / et en bon vin le bon buveur», proverbis rimats del S. XV (RRQ xxxi, 220); com que es tractava de bocins de pa o rosegons, d'ací es passà després a 'molla de pa', 'bunyolet'⁴ i, en fi, a 'bocinet de qualsevol cosa'. En anglès, partint de *bribe* 'almoina, regal fet a un pobre' s'arribà a 'donatiu corruptor'. En llengua d'oc, obeint als hàbits de la fonètica local, es produeix la transposició en síl·laba pretònica: llgd. *birbà* 'mendicar', *birban* «gueux» (Belv. recollia un cat. antiq. *brivant*, que potser fou més aviat això), prov. *birbandejà*, i d'ací després *birbo* 'pa de captiri', i finalment l'it. *birbone*, *birbante*, *birba*.

Aquesta enorme expansió internacional degué començar des de molt antic, de molt abans que la florida de la novella picaresca castellana (¿què és l'*Es-pill* del nostre Jaume Roig, sinó la primera etapa de la picaresca, el seu precursor 150 anys abans?); gràcies a l'antiquíssima Internacional dels mendicants I amb això degué relacionar-se així mateix el tramostar continu de romeus i pelegrins d'Espanya a França, i de vagabunds més o menys devots, a què donaven lloc els romiatges a Santiago de Galícia. L'escassa antiguitat de la literatura argòtica hispànica, amb ben pocs antecedents abans de Juan Hidalgo (1609), documentada molt més tard que la francesa, però que

existiria des del mateix temps si no abans, explica les llacunes i contradiccions cronològiques que semblen persistir en la nostra documentació; cf. els articles GALLOFA i GODIZO del DCEC.

DERIV.: *Briva*, primitiu de *brivalla* (veg. supra). *Brivall* [escr. Renaix., veg. supra]. *Brivallada*, *brivallejar*. *Briuança* val. *Brivó*, veg. supra; *brivonal* [segle XIII, val.]; *brivonalla* [1695, Lacav., junt amb *brivonejar* i *brivoneria*];⁵ *brivonesc* [Lab. 1839].

¹ Ferran Soldevila, *Història de Catalunya*, ed. Alpha, III, 1271, n. 32, parla en plural d'«els *brivalles d'En Boquica*». Cosa que ja no sé si és exacta; almenys l'ús conegut és el col·lectiu *la brivalla*; més tard *els brivalls*, masculí, però amb terminació també femenina. — ² Bé pot ser que el mot en català vagi gaudir de certa acceptació justament en l'ambient del bandolerisme i dels guerrillers, o sigui justament de la *brivalla* trabucaire de la Garrotxa; ho fa sospitar no sols l'encontorn d'aqueixes cançons, sinó el veure'l posat per Vayreda en boca de Coralí, la víctima coratjosa dels trabucaires en la seva novella: «és un *bribó*, que no tem ni a Déu ni al diable, però que quan se li ensenyen les dents fa vores, sabs! (me mostrava un podall que duya a la mà)», *Punyalada* VIII, 1.ª ed., p. 136 (4.ª, p. 110).

³ «La costumbre del jurar, jugar y *bribar* son duras de desechar; no pudo dejar de darme gran pesadumbre verme impedido de gozar lo mucho y bueno que tenía pidiendo», *G. Alfarache* II, 240.11. *Bribión* està definit com a «pordiosero» en la glosa coetània d'un *romance de germania* p. p. Salinas, *RHisP.* XIII, 38, i vegeu-ne més testimonis aplegats en el *DHiAcadEsp.*, Covarrubias i Gili. —

⁴ En Rabelais *bribes* es refereix ja a un «gâteau de miel» (*Cinquesme Livre*, cap. 36, p. 141, cf. n. 8).

⁵ *Brivia* 'escurçó', tarrag., i d'ací 'patum, drac' [segle XVI, *DBal.*; 1641, *BABL* VIII, 106; Miquel Parets, *DAG.*, *AlcM*] no té res a veure amb *briva* ni *brivalla*: és modificació fonètica de *vibra* (i *vibria*) que també es troben dialectalment i antiga, i provenen del ll. *vipĕra*, mot que en català no ha estat mai d'ús normal ni ha aconseguit restringir gaire l'ús d'*ESCURÇÓ*, única expressió pròpiament catalana. Això no és dir que en la forma presa pel mot no hagi pogut influir el que ací hem estudiat.

Brivar, V. *briu* *Brivia*, *brivó*, V. *brivalla*

BROC, 'punta de branca', 'canonet per on s'aboca un líquid', comú al català i la llengua d'oc, del mateix origen que *BROCA*, nom de diversos objectes punxents o punxeguts, també comú al català i l'occità, i així mateix fr. *broche*, i it. dial. *brocco*, *brocca*, és un mot que degué existir ja regionalment en llatí vulgar, d'origen incert, probablement cèltic, amb el sentit de 'punxegut': ll. vg. *BRÖCCUS*, *BRÖCCA*, aplicat a la persona de dents prominents, i en britònic i goidèlic al 'teixó' (pel seu morro prominent). □ 1.ª doc.: *broc*, doc. de 1284 (*atuell*), i mj. S. XV (canonet d'abocar-ne el contingut); *broca*, fi S. XIII, *VidesR.*